

կոյ մարգարիտը խողերուն դիմացը նետել ըսել չէ՞ :

Ղերմակ փիղը, (զոր պէտք է մօխ քաղցն իմանամք, վասն զի բուն ճերմակ գունով փիղ չգտնուիր բնու), հասարակ փիղերուն պէս համբերող հլու, քողցր, զուարթ ու աշխոյժ չէ : Անկէ բարձր է, գլուխը չափազանց մեծ, աչքերը միմին ու գիծին. նայեցուածքը փառք ու կատաղի... : Թուրմորթ, ծոյլ ու հիւանդատ կ'երեւեր, բայց շարժմանքներէն կը ցուցնէր որ քովը մօտեցողին վերայ յարձակիլ կ'ուզէ. վասն որոյ մեծ զգուշութիւն պէտք է մօտ երթողին, և գրեթէ գողցելով պիտի մերձենայ. ամենեւին չլատահուիր իրեն. իւր մէկ ճակոպը և պահապաններէն շատերը սպաննած է : Պատուականք այսպիսի մէկ անբան տնտանայ, այն ալ միշտ հիւանդ ըլլալու պայմանաւ՝ պաշտելին ուրիշ պատճառ մի չունի, բայց եթէ Պատուայի մէկ յայտնութիւնը կը համարին զայն, և իւր գերագոյն զօրութեանը հաղորդած ու գրեթէ աստուածացուցած : Այս պէս աշխարհիս բոլոր կողմերը ուր որ քրիստոնէութեան կրօնին լոյսը չէ տարածուած, տգիտութիւնը, աւելորդապաշտութիւնը ու կրօնամոլութիւնը տիրապետական իշխանութեց մեծապէս օգնած են, և ասոնք ձայն չեն հանած կռապաշտութեանց ծաւալելուն, որոնք զմարդիկ կը կընեն իրենց դժօխտտիպ խաւարին մէջ՝ ինչ պէս մէկ անասուն մի... : Առասուրդէ ու կրթէ զմողովուրդը, կը տեսնես որ իւր կոյր զիւրոյն սիրած աւելորդապաշտութիւնները, հեթանոսական պաշտամունքները, բոլորն ալ մէկդի կը թողու... :

Սինչեւ երբ մարդկային ազգը աստուածեան մէջ պիտի մնայ, և իւր

պաշտելի ճշմարտութիւնը՝ անբան տնտանայ ընծայէ, որոնք մարդոյս ծաւալելու համար ստեղծուած են : Խաւարան չեն այնքան մոլութիւնները որ կը պաշտուին, բաւական չեն իւրաքանչիւր մարդոյ իւր անձը, իւր կարծիքները իւր սիրած որ և է մէկ առարկայն ուրիշներուն ալ պաշտել տալը, բաւական չէ վերջապէս ոսկեղէն Լիզը, զոր բոլոր աշխարհ կը պաշտէ :

ՅԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹԻՒՆ

Ներկայ իննեւտասներորդ դարը Յառաջագիմութեան դար է, ոչ որ կ'ուրանայ զայս : Բայց երբ հարցընելու ըլլանք, թէ ի՞նչ է յառաջագիմութիւնը, իւրաքանչիւր անհատ իւր անձնական շահուն ու նպատակին նըկատմամբ կերպ կերպ պիտի սահմանէ : Արհեստագէտի մի համար յառաջագիմութիւն կը համարի մեքենական և գործական գիտութեան մի նորանոր գիւտերով կատարելագործուիլը : Առասանկարչի աչքին յառաջագիմութիւն է անշուշտ, եթէ լուսոյ ազդեցութեան մէջ գտնուի այն զօրութիւնը, որով իւրաքանչիւր առարկայ իւր յատուկ գոյներով տնտարուի ապակիին վերայ : Յառաջագիմութիւն է թատերական խաղուց նկատմամբ, եթէ դերասան մի կամ գերասանահի մի իւր գերը ճիշդ բնական ձեւերով ներկայացընէ եւ հանգիստութեան ու շն ու միտքը կախարդելով անոնց ծափահարութեանց պիտեւուն ու ֆոօթաներուն արժանաւոր ըլլայ : Յառաջագիմութիւն է լրագրապետոյ՝ ազատութեան գրչաւ ասպարէզ մաննելն, ու խոհական դատողութեան և ճշմարիտ ազգասիրու-

Թեան դաշտը, կռուոյ ու պատերազմի դաշտ դարձնեն: Յառաջագիւ մութիւն է ոմանց անտարբեր մարդոց եկեղեցի չյաճախելը, բայց եթէ միանգամ կամ երկիցս ի տարւոջ վասն զի եկեղեցի շատ երթալ ու աղօթելը ռամիկ մարդոց ու աղքատաց գործ է, իսկ հարուստ անձանց ու մանաւանդ պճնասէր երիտասարդաց յաճախատելին պէտք է ըլլայ թատերները, զբօսավայրերը, խաղատունները ու պատուհանները: Այս է դարուս երիտասարդաց յառաջագիւմութիւնը: Իսկ եթէ Օմիւռացւոց մէկ մասին, այսինքն երիտասարդութեան հարցընելու ըլլամք, ուրիշ կերպ պիտի սահմանէ յառաջագիւմութիւնը, այսինքն՝ Յառաջագիւմութիւն է ազգային լեզուն դպրոցներէն քիչ քիչ լքելէն, գրաբառին ուսմունքը խափանել, և անոր տեղ դադրեցնել դպրոցական մայր լեզուընել. ազգային պատմութիւնը իբր աւելորդ դուրս ձգել և անոր տեղ միայն տիրող իշխանութեան պատմութեան դասախօսութիւն սահմանել: Կրօնական գիտութիւնը թերեւս իբր վնասակար մանկական նորածին գաղափարներուն և անոնց բարոյականութեանը, իսպառ ջնջել չըլլէ ու վերջէն և անոր տեղ . . . : Վասն զի թէ սոյն գիտութիւնը եւ թէ հայերէն գրաբառ լեզուին ուսմունքը եկեղեցականաց ու վարդապետաց վերապահեալ են. որպէս թէ քրիստոնէութիւնը աշխարհականաց համար չէ. որպէս թէ կրօնքը մասնաւոր գիտութիւն մի է՝ անպէտ աշխարհիկ մարդոց: Յառաջագիւմութեան այս սահմանը ընդունա՞ծ են Օմիւռաց ազգայինք առանց բացառութեան: Ինձ հաւատալ դժուարին է: Ո՛հ, բուն իսկ ճշմարտութիւնը այնքան բարիք չունի աշխարհիս, որքան որ վնասք կը հասցընեն ճշմարտութեան երեւոյթները⁽¹⁾: Երբ ուարին է արդարեւ ու ցաւալի ճըշմարիտ հայու մի սրտին, երբ աստուածապաշտութեան եւ բարոյակաւնութեան վառարան ու կեդրոն համարուած տեղ մի յանկարծ այս օրինակ փոփոխութեան ենթակայ ըլլայ: Դժուարին է ազգասէր սրտից, երբ Սեւրուպեան վարժարան կանչուելու տեղ, Վոլգէսեան, Սիւլ Սիմօնեան և թերեւս Սիւնանեան վարժատուն կոչուի, Հայկական հոգւոյն՝ գայ Փարիզեան ոգի մի յաջորդէ: Եթէ անմահ յիշատակաց արժանի սրբոյն Սեւրուպայ աստուածախօս լեզուն չպիտի մշակուի ու սորվեցուի դպրոցին մէջ, ի գնւր է կրել անոր անունը, թշնամութիւն է ու նախատինք անոր՝ իւր պաշտպանութեան⁽²⁾ նուիրել հայոց մատաղերամ անմեղ զաւակունքը: Այս է ուրեմն նոր դարուս յառաջագիւմութիւնը, այսինքն ուրացութիւն լեզուի, ուրացութիւն ազգային ոգւոյ, ուրացութիւն կրօնի, ուրացութիւն և . . . :

Իսկ թէ որ ուրիշ լեզուագէտ երիտասարդաց ալ անգամ մի հարցընելու ըլլամք, թէ ի՞նչ է յառաջագիւմութիւնը. այն ալ չթուներ ժողովելով ու աչքերը ուժով մի թարթելով, և շինծու փոխափայի կերպարանք մի վրան բերելով, պիտի արտուրայ պատասխանելու. «Եթէ մեր ազգը կ'ուզէ յառաջագիւմել ու Փարիզեան ոգի ունենալ, քանի որ հիմակու հիմայ դեռ ինքը չունի իւր մէջը աստուածեան հեղինակներ ու մատենագիրներ, պէտք է որ գոնէ

(1) La vérité ne fait pas autant de bien dans le monde, que ses apparences y font de mal.

(2) Patronage.

Վաղղիոյ աստուածեան և նիւթապաշտ փիլիսոփայից գիրքերը հայերէն լեզուի թարգմանուին կամ առանձին տպուելով և կամ աւելի աղէկ կ'ըլլայ հանդիսի մի միջոցաւ, որով հանգէսի տէրն ալ կը շահուի, և յառաջագիմու թիւնը կրկնապատիկ եղած կ'ըլլայ: Ուրեմն ես ալ կը փութամ իւրեան աչքը լուսեւելու իմաց տալ, թէ ահաւասիկ Ուրնանին խոստացեալ միւս հատոր գիրքը, այսինքն Վործք առաքելոցի պատմութիւնը տպուեցաւ ու հրատարակը դրուած է, և կարելի է մինչեւ ցայսօր Տաճկաստան ալ հասաւ:

Յառաջագիմութեան նշան է ըստ ոմանց և ռամկութիւնը (1), երբ որդին իւր հօրը, ծառան իւր տիրոջը, դործաւորը իւր դործատիրոջ, աշակերտը իւր վարժապետին, աղախինը իւր տիկնոջ, ստորագրեալը իւր վերնագրունին, իշխեցեալը իւր իշխողին հետ հաւասար ընթանալ կ'ուզէ, հաւասար իրաւունք ունենալ և հաւասար պատիւ: Կ'ուզէ՞ք սիրելի ընթերցողք անգամ մի ալ մեր գաղթեալ Հայաստանի կանանց տուած սահմանը մտիկ ընել. «Յառաջագիմութիւնը, կը գոչէ նա, զարգասէր ու պճնազգեստ կ'ինն է. ինչպէս որ օդոյն բարեխառնութեան աստիճանը ցուցնողը ջերմաչափն է, նոյնպէս դարուս յառաջագիմութե քայլաչափը կնկան Դօալէին է»: Չէինք կրնար այս սահմանին արժէքը արդարապէս քննել, առանց դպչելու դիւրազգած սրտերու ու անոնց փափուկ թելերուն անախորժ ձայն մի պատճառելու: Եւսպէս ուրեմն որ աստիճանի սեռի եւ հասակի մարդոց հարցնելու ըլլամք յառաջագիմութիւնը,

իւր քմացը համեմատ պիտի սահմանէ զայն, որոնց և ոչ մէկին մէջ ճշմարտութիւն կայ: Ուստի մենք հոս անոր ճշմարիտ սահմանը տամք, ինչպէս որ անցեալ օր բարեպաշտ ու ողջամիտ եկեղեցականին մէկը կը սահմանէր. «Ճշմարիտ յառաջագիմութիւնն է բարուց աղնուականութիւնն և յաւիտենական օրէնքներուն յարգն ու պատիւը: Յառաջագիմող մարդ այն քրիստոնեայն է, որ նիւթականութենէ վեր բարձրանալով, և իւր պարտաւորութիւնները կատարելով՝ արժանի կ'ըլլայ վարձուց զոր Աստուած պատրաստած է իւր յաւիտենական փառացը մէջ»: Սոյն յառաջագիմութիւնը պէտք է դաւանին բոլոր անոնք՝ որոնք կը պարծին յանունն Վրիստոսի, և որոնք որ կը դասեն զիրենք ի կարգս հարազատ որդուց սուրբ Լուսաւորչի ճշմարիտ յառաջագիմողին, սրբոյն Սահակայ և երանելոյն Սեսրովսայ, որոնք բացին մեր առջեւ ճշմարիտ յառաջագիմութեան ասպարէզ, աղգային լեզուն իւր բարդաւաճութիւնը, աղգային դպրութիւնը, որոնք դիւրացուցին մեզ յաւիտենականութեան ճանապարհին ընթացքը, ի ձեռն փրկարար արդեանց չարչարանաց տեառն մերոյ Յիսուսի Վրիստոսի, որ ըսաւ «Ես եմ ճանապարհ և ճշմարտութիւն»:

ԱՅԳԵՅԻՆ

Եւրիլամայ 23 ին գիշերը ընդհանուր ժողով գումարուեցաւ ի Պատրիարքարանի, ուր գաղտնի քուէարկութեամբ՝ Սրբազան Պատրիարք Հօր փոխանորդ ընտրուեցաւ բացարձակ առաւելութիւն ստանալով Վերա-

(1) Démocratie,